

→ Pensionsvägrarna | SvD.se

”Många äldre går faktiskt på myten att de inte kan utvecklas”

Vid sidan av kronologisk ålder är din sociala, mentala och biologiska ålder avgörande för beslutet att fortsätta arbeta. Vi måste sluta bunta ihop alla äldre i en grupp och göra åldersdiskrimineringen – ”ålderismen” – till en riktig debattfråga, menar äldreforskare.

Ia Wadendal
ia.wadendal@svd.se

Politikerna vill gärna att vi jobbar längre och den parlamentariska Pensionsgruppen väntas komma med ett förslag om höjd pensionsålder under 2017 eller 2018. Men beslutsfattarna är för fixerade vid den kronologiska åldern, menar Kerstin Nilsson, forskare vid Lunds universitet och SLU.

Hon har utvecklat den så kallade Swage-modellen som bland annat beskriver hur även en social, en mental och en biologisk ålder spelar roll när olika personer tar beslut om att fortsätta arbeta eller att gå i pension. Alla dessa ”åldrar” avgör hur funktionella vi blir i livet och på jobbet.

– Allt eftersom tiden går blir det större skillnad mellan individer. Alla är olika beroende på vilken genupsättning vi har, livsstilen, rörligheten och hur arbetslivet påverkat oss. De här olika faktorerna avgör om vi fortsätter jobba eller inte. Man ska inte glömma att både hårt fysiskt arbete och stress påskyndar det biologiska åldrandet, säger Kerstin Nilsson.

Den sociala åldern handlar mycket om vilken attityd äldre personer möts av – som pensionär kan man plötsligt från en dag till en annan bli sedd som någon som man inte längre kan räkna med.

Många äldre personer möts av stereotypa uppfattningar på jobbet – att de inte kan lära sig något nytt, att de är oflexibla och att de förlorat drivkraften.

– Sådana attityder påverkar förstås. Om arbetsgivaren slutar

se till att man får kompetensutveckling från 60 års ålder och erbjuder färre utvecklingsmöjligheter så blir det ju svårt att fortsätta och känna entusiasm på jobbet, säger Kerstin Nilsson.

Arbetsgivarna behöver lära sig mer om det mentala åldrandet, menar hon. Det är inte alls så att gamla hundar inte kan lära sig sitta. Äldre har ofta lättare att lära genom ”learning by doing”, att bygga ny kunskap på den befintliga erfarenheten och kompetensen.

– Vishet och erfarenhet hjälper en ofta i arbetet. Så åldern måste betraktas på flera olika sätt. Om man som äldre medarbetare känner att man får fler möjligheter att utveckla sin förmåga så blir arbetstillfredsställelsen större.

Den biologiska åldern avgörs i hög grad av hur vi lever våra liv – hur aktiva vi är fysiskt och mentalt. Men också hur vi själva skattar hälsan – det väger faktiskt tyngre än vilka diagnoser vi har. För den som mår bra och känner att det ger stor tillfredsställelse att vara med i arbetsgruppen på jobbet och fortsätta prestera, blir det inget svårt avgörande att skjuta fram pensionen några år.

Arbetsgivarna måste också ha med ett åldersperspektiv i arbetet

Är du en pensionsvägrare?

Eller vill du sluta jobba tidigare? Mejla till idag@svd.se och berätta. Du får vara anonym om du vill. Valda gen-svar publiceras.

med arbetsmiljön, konstaterar Kerstin Nilsson. Statistiken visar att risken för arbetskadorna ökar ju äldre vi blir – synen och reaktionsförmågan påverkas i regel också. Utsätts man för mycket stress i arbetslivet måste det finnas möjligheter till regelbunden återhämtning. Både den fysiska och psykosociala arbetsmiljön är viktiga för den äldre medarbetarens välbefinnande.

Flera undersökningar visar att arbetsgivare tror att äldre medarbetare är mindre flexibla och kreativa, vad tror du att det beror på?

– Jag vet inte riktigt, men i samhället totalt så finns det många stereotypa uppfattningar och det kan vara så att utveckling är lika med unga personer för en del arbetsgivare. Unga sätts på piedestal och många äldre går faktiskt på myten att de inte kan utvecklas. De blir osäkra och det är kanske det största hindret, säger Kerstin Nilsson.

Åldersdiskrimineringen, eller ”ålderismen” som den också kallas, finns på olika plan i samhället, säger Janicke Andersson, filosofie doktor i äldre och åldrande vid Lunds universitet. Det kan till exempel handla om direkt elaka kommentarer till en äldre person som rör sig långsamt – ”skaffa färdtjänst” kan den otalige ropa. Men det som kanske är svårast att komma åt är den välvilliga ålderismen.

– Det kan vara att yngre pratar långsammare eftersom de utgår från att en äldre person inte förstår så snabbt eller inte orkar så mycket.

Det kan också handla om att

man utgår från att aktiviteter för äldre måste vara passiva eller att man har fokus på det förflutna – hur det var när de var unga.

– Det blir en slags förnekelse av att äldre kan utvecklas precis som människor i andra åldrar, säger Janicke Andersson.

Det är en extra svår form av ålderism eftersom ingen vill något illa med den, menar hon. Ålder och ålderism har inte blivit problematiserat på samma sätt som rasism och genusfrågor.

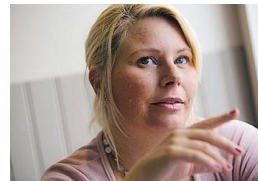

Foto: Gunnar Menander

”
Det blir en slags förnekelse av att äldre kan utvecklas precis som människor i andra åldrar.

Janicke Andersson, filosofie doktor i äldre och åldrande vid Lunds universitet.

– Det känns som om det är rätt lång väg kvar, tyvärr. Frågan om ålderismen väcktes redan i slutet på 1960-talet och vi har inte kommit så långt. Vi inom universitetsvärlden har hållit på med den här problematiken länge, och kanske måste vi kommunicera det bättre. Men det är svårt, det finns ingen riktigt bra formel.

Det är bara tre procent av alla personer i åldrarna 65 till 79 år som har hemtjänst eller bor i särskilt boende. I dag är svenskar i 70-årsåldern i princip lika pigga

och friska som 50-åringar var på 1970-talet. Men normerna kring vad en 70-åring får och bör göra har inte förändrats i samma takt. Fortfarande finns det myter som säger att ”äldre brukar ha svårt med sådant här” eller ”äldre är inte så intresserade av teknik”.

– Det finns en jättestor risk att det blir en självuppfyllande profetia hos äldre som hela tiden får höra det här. Känner de dessutom att arbetsgivaren inte satsar på dem längre så sjunker motivationsgraden på jobbet, säger Janicke Andersson.

Hon ser vissa tecken på att ålderismen kan hamna på tapeten mer i medier och debatt. Men det viktigaste är kanske ändå att ändra inställning till äldre. Inte bunta ihop alla i en grupp, utan se dem som individer med olika förutsättningar och olika behov – precis som människor i yngre åldrar.

Först då kan det bli möjligt för äldre att vara mer delaktiga i det offentliga samtalet i samhället – och få samma goda och jämlika välfärd som alla andra, menar Janicke Andersson. ■

→ SvD.se

Pensionsvägrarna

Del 2

En serie från Idagsidan om att allt fler svenskar fortsätter att jobba efter 65 år – av egen vilja eller för att de måste. SvD.se/om/pensionsvagrarna

Fakta | Fortsätta jobba eller gå i pension – så gör vi valet

Forskaren Kerstin Nilsson har tagit fram Swage-modellen som visar vilka fyra överväganden människor gör när det är dags att ta beslut om att pensi-

onera sig eller fortsätta jobba.

1. Att ha en god hälsa är en viktig faktor. Om man själv uppskattar att ens hälsa

Kerstin Nilsson, forskare. Foto: Lunds universitet

är bra – i förhållande till den fysiska och mentala arbetsmiljön, arbetstiderna och möjligheten till återhämtning – finns det goda förutsättningar att fortsätta jobba. Om den självskattade och diagnos-

ticerade hälsan däremot är för dålig ser man gärna pensionen som en möjlighet till vila och återhämtning.

2. Privatekonomin kan vara avgörande. Om den förbättras av

att fortsätta arbeta och ger en bättre levnadsnivå finns det skäl att fortsätta jobba. Är privatekonomin däremot god, eller om man känner att det är okej att anpassa sig till en lägre levnadsstandard är